

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2568

การศึกษาองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมของประเทศอาเซียน
ผ่านวรรณกรรมเด็กที่มีซินเดอเรลล่าเป็นฐาน
Acquiring ASEAN Cultural Knowledge through
Cinderella Inspired Children's Literature

สิริมา ยังวัน¹

Sirima Youngwan

Received: Mar 12, 2025

Revised: Jun 22, 2025

Accepted: Jul 29, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาการสร้างสรรค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนผ่านการวิเคราะห์เนื้อหาวรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีโครงเรื่องได้รับอิทธิพลจากนิทานพื้นบ้านเรื่อง ซินเดอเรลล่า โดยวิเคราะห์วรรณกรรมเด็กจาก 6 ประเทศ ได้แก่ ไทย เวียดนาม ลาว กัมพูชา อินโดนีเซีย กัมพูชา และฟิลิปปินส์ ซึ่งล้วนมีลักษณะของโครงสร้างเรื่องที่คล้ายคลึงกับซินเดอเรลล่า การวิเคราะห์ใช้กรอบแนวคิดของ Vladimir Propp (1968) ว่าด้วย Morphology of the Folktale เพื่อจำแนกบทบาทของตัวละครและลำดับฟังก์ชันในเรื่องเล่า ควบคู่กับกรอบแนวคิดการวิเคราะห์วัฒนธรรมเพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างโครงเรื่องกับบริบททางสังคมในแต่ละประเทศ โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมแต่ละเรื่องมีโครงสร้างเรื่องเล่าที่สอดคล้องกับแบบแผนโครงสร้างนิทานพื้นบ้าน

¹ สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการพัฒนาอาชีพ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยพายัพ (Bachelor of Arts Program in English for Career Development, The International College, Payap University) Email: Sirima_y@payap.ac.th

ตัวละครเอกมักเผชิญกับการกดขี่จากแม่เลี้ยงและลูกสาวของแม่เลี้ยง แต่สามารถเอาชนะอุปสรรคและมีความสุขในท้ายที่สุด ขณะที่ตัวร้ายได้รับผลกระทบ อย่างไรก็ตามวรรณกรรมเหล่านี้ยังสะท้อนบริบทวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นผ่านการปรับเปลี่ยนรายละเอียดของเนื้อหา บทบาทของตัวละคร และค่านิยมที่เน้นย้ำในเรื่องเล่า จึงทำให้การศึกษาวรรณกรรมลักษณะนี้เป็นแนวทางสำคัญในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจความเหมือนและความต่างของวัฒนธรรมอาเซียนผ่านโครงสร้างเรื่องเล่าในวรรณกรรมสำหรับเด็ก

คำสำคัญ: วรรณกรรมเด็ก จีนเตอเรลล่า วัฒนธรรม อาเซียน

Abstract

This article aims to explore the construction of cultural knowledge in ASEAN countries through a qualitative content analysis of children's literature that shares narrative elements of the Cinderella folktale. The stories were selected from six countries—Thailand, Vietnam, Laos, Cambodia, Indonesia, and the Philippines. The analysis employs Vladimir Propp's (1968) Morphology of the Folktale as a theoretical framework to examine the narrative structure and character functions in the stories, while also drawing on a cultural analysis perspective to interpret how each version reflects its local socio-cultural context. The findings reveal that these stories typically follow a common narrative structure: the protagonist, often kind and virtuous suffers maltreatment from a stepmother and stepsisters but ultimately achieves happiness and reward due to their virtues, while the antagonists face consequences for their wrongdoing. However, each story incorporates culturally specific adaptations in its plot details,

character portrayals, and emphasized values. This study highlights the value of analyzing such literature as a means to understand the cultural diversity among ASEAN countries.

Keywords: Children's Literature, Cinderella, Culture, ASEAN

1. บทนำ

ในปี 2558 ได้มีการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (Association of South East Asian Nations: ASEAN) ขึ้นโดยมีกลุ่มประเทศสมาชิกทั้งหมด 10 ประเทศ ได้แก่ ไทย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ บรูไนดารุสซาลาม เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา ส่งผลให้ประเทศไทยมีการติดต่อสื่อสารกับประเทศสมาชิกอาเซียน ด้วยกันมากขึ้น นอกจากภาษาอังกฤษแล้ว วัฒนธรรมก็ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับกลุ่มประเทศอาเซียนที่ต้องศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อทำความเข้าใจและตระหนักถึงวัฒนธรรมที่หลากหลาย อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ในสังคม

วิธีการที่จะศึกษาวัฒนธรรมที่หลากหลายนั้น สามารถทำได้ด้วยการศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น หนังสือประวัติศาสตร์ ตำรา หนังสือแนะนำการท่องเที่ยว สื่อต่าง ๆ อาทิ เพลง ภาพยนตร์ ละคร สารคดี travel blogger ซึ่งในปัจจุบัน ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีได้มีส่วนทำให้แหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ นั้นเข้าถึงได้ง่ายมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ วรรณกรรมต่าง ๆ ซึ่งรวมไปถึงนิทานพื้นบ้านนั้น นับได้ว่าเป็นอีกแหล่งการเรียนรู้วัฒนธรรมที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับเด็กและเยาวชน เนื่องจากมีการดำเนินเรื่องที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน และมีความน่าสนใจ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ ข้อคิดด้านความเชื่อ ศีลธรรม ค่านิยมและวิถีชีวิตของสังคมผู้แต่งอีกด้วย (Panyawuttikrai et al, 2013) อันจะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความคิดเห็น และทัศนคติที่นักเรียนมีต่อวัฒนธรรมที่เสนอผ่านนิทานพื้นบ้านเรื่องนั้น ๆ

การเลือกนิทานมาใช้ในการศึกษาวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากนิทานสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความคล้ายคลึงและความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมของแต่ละประเทศได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น (Thompson, 1951) ด้วยเหตุนี้ แนวทางในการเลือกนิทานเพื่อใช้ในการศึกษาประเด็นด้านวัฒนธรรมจึงได้รับการสนใจจากนักวิชาการหลายท่าน ตัวอย่างเช่น Lai (2004) ได้ศึกษาความเหมือนและความแตกต่างของลักษณะนิทานพื้นบ้านของประเทศลาวและเวียดนาม โดยพบว่าโครงเรื่องของนิทานที่มีตัวละครเอกเป็นเด็กกำพร้า เช่น เต่าทองของลาว และ เต็มกำมของเวียดนาม ต่างสะท้อนความขัดแย้งระหว่างครอบครัวเดิมและครอบครัวใหม่อย่างคล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตาม รายละเอียดของเวทมนตร์หรือสิ่งเหนือธรรมชาติของทั้งสองเรื่องนั้นแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมของตนเอง ในทำนองเดียวกัน Suwanpratest (2016) ได้ศึกษาคุณค่าวัฒนธรรมหลักของชาวเอเชียผ่านการศึกษานิทานพื้นบ้านที่มีโครงเรื่องคล้ายกัน เป็นเรื่องราวที่กล่าวถึงผู้ชายกลายเป็นหอยทาก และหอยทากกลายเป็นผู้ชาย ในจำนวนทั้งหมด 6 ประเทศ คือ ไทย พม่า อินโดนีเซีย จีน เกาหลี และญี่ปุ่น ผลการศึกษาพบว่า คุณค่าทางวัฒนธรรมที่ปรากฏร่วมกันอย่างเด่นชัดของทั้ง 6 ประเทศ คือ ความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ ความกตัญญูรู้คุณ และแนวคิดเรื่องกรรมดี

ในบรรดานิทานพื้นบ้านหลากหลายประเภท นิทานที่มีโครงเรื่องแบบซินเดอเรลล่า ได้รับความสนใจเป็นพิเศษในฐานะโครงเรื่องสากลที่พบในวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั่วโลก โดยโครงเรื่องนี้มักเล่าถึงเด็กสาวผู้มีจิตใจดีงามถูกแม่เลี้ยงใจร้ายกลั่นแกล้งรังแก แต่ได้รับความช่วยเหลือจากพลังวิเศษ ช่วยให้เธอฝ่าฟันอุปสรรคหรือพิสูจน์ตัวตน จนได้รับความรักและความสุขในท้ายที่สุด โครงเรื่องลักษณะนี้สามารถพบได้ในนิทานพื้นบ้านทั้งในโลกตะวันตกและตะวันออก สำหรับในเอเชียจีนเรื่อง “เย่เชิน” (Yeh-Shen) จากประเทศจีน ซึ่งมีต้นเค้ามาตั้งแต่ศตวรรษที่ 9 ได้รับการยอมรับจากนักวิชาการหลายท่านว่าเป็นหนึ่งในต้นแบบสำคัญของ

โครงเรื่องซินเดอเรลล่าในวัฒนธรรมตะวันตก และอาจมีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ซินเดอเรลล่าแบบตะวันตกที่เกิดขึ้นในภายหลัง (Mair, 2005; Wang & Hu, 2020)

โดย Wang & Hu (2020) ชี้ให้เห็นว่าภาพลักษณ์ของซินเดอเรลล่าแบบตะวันตกมีองค์ประกอบคล้ายกับจีนอย่างเย่เชิน (Yeh-Shen) ทั้งในแง่ของโครงเรื่องและลักษณะทางศีลธรรม และวรรณกรรมเย่เชินนับเป็นวรรณกรรมที่มีโครงเรื่องแบบซินเดอเรลล่าที่เก่าแก่ที่สุดในเอเชีย เมื่อพิจารณาในบริบทของอาเซียน จึงเกิดข้อถกเถียงว่า นิทานที่มีโครงเรื่องคล้ายซินเดอเรลล่าในภูมิภาคนี้ อาจมีได้รับอิทธิพลโดยตรงจากวรรณกรรมยุโรป แต่เป็นผลจากการพัฒนาเรื่องเล่าที่มีโครงสร้างคล้ายคลึงกันในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการรับอิทธิพลร่วมของเรื่องเย่เชิน (Yeh-Shen) หรือจากกลไกภายในของวัฒนธรรมเอง ที่ผลิตซ้ำโครงเรื่องของเด็กสาวผู้ถูกกดขี่ซึ่งสามารถเอาชนะอุปสรรคและได้รับความยุติธรรมในท้ายที่สุด

จากการสำรวจพบว่า ในกลุ่มประเทศอาเซียน มี 6 ประเทศ ซึ่งได้แก่ ไทย เวียดนาม ลาว อินโดนีเซีย กัมพูชา และฟิลิปปินส์ ที่มีนิทานที่มีโครงเรื่องคล้ายกับเรื่องซินเดอเรลล่าข้างต้น วรรณกรรมสำหรับเด็กเหล่านี้ไม่เพียงแต่สะท้อนโครงสร้างเรื่องเล่าเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงค่านิยมและความเชื่อที่ดำรงอยู่ในสังคมนั้น ๆ มาหลายชั่วอายุคน เช่น ความกตัญญู ความขยัน ความอดทน และผลแห่งกรรมดี ที่ถูกถ่ายทอดผ่านตัวละครในเรื่อง การศึกษาวรรณกรรมเหล่านี้จึงไม่เพียงช่วยให้เด็ก ๆ เข้าใจวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้น แต่ยังเปิดโอกาสให้เข้าใจและเคารพในวัฒนธรรมของผู้อื่นในอาเซียนได้ดียิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงมุ่งศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กในภูมิภาคอาเซียนที่มีโครงเรื่องแบบซินเดอเรลล่า โดยอาศัยทั้งการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ เพื่อให้เข้าใจถึงความเหมือนและความต่างทางวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านโครงสร้างเรื่องเล่า ตลอดจนสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนด้านวรรณกรรมและวัฒนธรรมระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์ความคล้ายคลึงและความแตกต่างของนิทานพื้นบ้านในกลุ่มประเทศอาเซียนที่มีโครงเรื่องคล้ายคลึงกับซินเดอเรลล่า โดยมุ่งเน้นการสะท้อนค่านิยม วิถีชีวิต และความเชื่อทางวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ

3. วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Qualitative Content Analysis) โดยใช้กรอบแนวคิดของ วลาดิมีร์ พร็อพพ์ (Propp, 1968) ว่าด้วย Morphology of the Folktale เป็นเครื่องมือในการจำแนกบทบาทของตัวละครและลำดับฟังก์ชันในเรื่องเล่า เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างของนิทานพื้นบ้านจาก 6 ประเทศ ได้แก่ ไทย เวียดนาม ลาว อินโดนีเซีย กัมพูชา และฟิลิปปินส์ ที่มีลักษณะโครงเรื่องสอดคล้องกับแม่แบบของซินเดอเรลล่า ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์รวบรวมจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เช่น หนังสือ บทความวิจัย และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ยังใช้กรอบแนวคิดด้านวัฒนธรรมในการตีความค่านิยม วิถีชีวิต และความเชื่อที่สะท้อนผ่านโครงเรื่องและตัวละครในแต่ละประเทศ

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้เขียนได้สืบค้นนิทานพื้นบ้านจากบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการใช้คำสำคัญในการค้นคว้า พบว่านิทานพื้นบ้านจาก 6 ประเทศในภูมิภาคอาเซียน ได้แก่ ไทย เวียดนาม ลาว อินโดนีเซีย กัมพูชา และฟิลิปปินส์ มีโครงเรื่องที่สอดคล้องหรือใกล้เคียงกับนิทานซินเดอเรลล่าอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม การสืบค้นข้อมูลในบางประเทศอาจมีข้อจำกัดเนื่องจากใช้แหล่งข้อมูลภาษาอังกฤษเป็นหลัก

ผู้เขียนได้คัดเลือกนิทานจำนวน 3 เรื่องจากวรรณกรรมเด็กที่ได้รับการแปลและตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษอย่างแพร่หลาย ได้แก่ The Gift of the Crocodile: A Cinderella Story (อินโดนีเซีย), Angkat: The Cambodian Cinderella (กัมพูชา), และ Abadeha: The Philippine Cinderella (ฟิลิปปินส์)

ซึ่งต่างก็มีชื่อภาษาอังกฤษที่ระบุชัดเจนว่าเป็นนิทานที่ได้รับอิทธิพลหรือสอดคล้องกับนิทานซินเดอเรลล่า ขณะที่อีก 3 เรื่อง ได้แก่ ปลาบู่ทอง (ไทย), เต็มก้าม (เวียดนาม) และนางเต่าทองคำ (ลาว) ได้มาจากการสืบค้นบทความวิจัยและวรรณกรรมทฤษฎีนิทานที่วิเคราะห์เนื้อหาและโครงสร้างของเรื่องในลักษณะคล้ายคลึงกับนิทานซินเดอเรลล่าแม้จะไม่ได้ใช้ชื่อนิทานภาษาอังกฤษในลักษณะเดียวกันก็ตาม

4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

4.1 โครงสร้างนิทานพื้นบ้านของวลาดิมีร์ พร็อพพ์ (Vladimir Propp's morphology of the folktale)

วลาดิมีร์ พร็อพพ์ นักคติชนวิทยาชาวรัสเซียได้ทำการศึกษาวิเคราะห์นิทาน (fairy tale) ของรัสเซียกว่า 100 เรื่อง และสังเคราะห์ออกมาเป็นโครงสร้างการเล่าเรื่องที่เรียกว่าฟังก์ชันของตัวละคร (functions of characters) ซึ่งมีทั้งหมด 31 ฟังก์ชัน โดยเรียงลำดับตามลำดับเหตุการณ์ที่มักเกิดขึ้นในนิทานแต่ละเรื่อง พร็อพพ์เสนอว่า แม้ตัวละคร ชื่อ หรือฉากจะต่างกันในแต่ละนิทาน แต่พฤติกรรมหลักที่ขับเคลื่อนเรื่องราวกลับมีรูปแบบซ้ำกันอย่างชัดเจน จึงเปรียบเทียบได้กับไวยากรณ์ของการเล่าเรื่อง (grammar of narrative) ที่อิงกับโครงสร้างลึกลับของวัฒนธรรม (Propp, 1968)

แม้จะมี 31 ฟังก์ชัน แต่นิทานที่มีโครงเรื่องคล้ายซินเดอเรลล่า มักจะมีเฉพาะบางฟังก์ชันที่สำคัญ เช่น การขาดหายของสมาชิกในครอบครัว (absentation) การกระทำร้ายของฝ่ายตรงข้าม (villainy) การทดสอบและมอบของขวัญพิเศษ (donor sequence) การช่วยเหลือจากตัวกลางเหนือธรรมชาติ (magical agent) และการพิสูจน์ตนและรับรางวัล (recognition และ reward) โดยฟังก์ชันเหล่านี้สอดคล้องกับลำดับเหตุการณ์ในนิทานที่ตัวเอกถูกกดขี่ ทดสอบความดี และในที่สุดได้รับรางวัล ซึ่งทำให้นิทานซินเดอเรลล่าและเรื่องคล้ายคลึงกันในอาเซียนสามารถวิเคราะห์ได้ด้วยกรอบของพร็อพพ์อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ พร็อพพ์ ยังได้ให้ความหมายของคำว่า Morphology ว่าเป็น การศึกษารูปแบบขององค์ประกอบที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งในนิทานจะมี องค์ประกอบ มีพฤติกรรมที่สัมพันธ์กัน รวมเป็นโครงสร้างที่กำหนดการดำเนินเรื่อง ของนิทานแต่ละเรื่อง ซึ่งนิทานประเภทเดียวกัน จะมีพฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ กัน อย่างสม่ำเสมอและเป็นลำดับต่อเนื่องกัน

4.1.1 ไวยากรณ์การเล่าเรื่อง

พร็อพพ์ นำแนวคิดโครงสร้างแบบเรียงลำดับเหตุการณ์ (syntagmatic structural analysis) มาใช้ในการวิเคราะห์ โดยเปรียบเทียบนิทานหนึ่งเรื่อง เท่ากับประโยคหนึ่งประโยค เปรียบให้พฤติกรรมของตัวละคร การเดินเรื่อง การเริ่มต้นเรื่องนิทาน พฤติกรรมของตัวเอก พฤติกรรมของตัวโกง พฤติกรรมของ ตัวโกงที่มีต่อตัวเอก และตอนจบของเนื้อเรื่องเปรียบเสมือนประธาน กริยา กรรม หรือองค์ประกอบในประโยค โดยพร็อพพ์ให้ความสำคัญกับการเรียงลำดับของ พฤติกรรมหลักของตัวละคร และเขาพบว่า นิทานมีการเสนอพฤติกรรม (Functions) ของตัวละครไปตามการเดินเรื่อง (Move) จนจบเรื่องแตกต่างกันไปในแต่ละ วัฒนธรรม เปรียบเสมือนไวยากรณ์ในภาษาที่มีการเรียงประโยคแตกต่างกัน ซึ่ง จากการที่เขาได้นำแนวคิดไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านรัสเซีย และได้มีข้อสังเกตว่า ในนิทานแต่ละเรื่องนั้น มีรูปแบบที่ซ้ำ ๆ กัน เช่น การใช้คำ วลี ระดับของบุคคล โครงเรื่องหรือพล็อตเรื่อง รวมถึงแนวคิด เขาจึงมุ่งศึกษา ไปที่องค์ประกอบในโครงเรื่อง (Plot elements) ที่ซ้ำกันเป็นหลัก นั่นก็คือ พฤติกรรม (Function) และตัวละคร (Dramatis personae) (Propp, 1968)

อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของแนวคิดพร็อพพ์ คือ การไม่คำนึงถึง องค์ประกอบเชิงสังคมหรืออุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในเรื่องเล่า ทำให้การตีความเชิง วัฒนธรรมอาจถูกลดทอน ความเป็นสากลของโครงสร้างที่พร็อพพ์เสนอ แม้จะมี คุณูปการในการวิเคราะห์แบบเปรียบเทียบ แต่ยังคงต้องเสริมด้วยการวิเคราะห์ ความหมายและบริบทเฉพาะของแต่ละวัฒนธรรมด้วย

4.1.2 ลักษณะของตัวละครในนิทานพื้นบ้าน (Dramatis personae)

พร็อพได้สังเคราะห์ลักษณะของตัวละครในนิทานพื้นบ้านออกเป็น 8 บทบาทหลัก ซึ่งแต่ละบทบาทไม่ได้ผูกติดอยู่กับตัวละครเฉพาะราย แต่ขึ้นอยู่กับหน้าที่ที่ตัวละครนั้น ๆ ปฏิบัติภายในเรื่องเล่า โดยตัวละครหนึ่งอาจมีได้มากกว่าหนึ่งบทบาทในเวลาเดียวกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นของโครงสร้างเรื่องในนิทานพื้นบ้านทั่วโลก ดังนี้:

ตัวเอก (Hero) มักเป็นเหยื่อหรือผู้แสวงหา ผู้เผชิญอุปสรรคจากฝ่ายตรงข้าม และได้รับรางวัลเมื่อพิสูจน์คุณธรรม ความกล้าหาญ หรือความอดทน

ตัวโกง (Villain) เป็นผู้สร้างความขัดแย้ง มักมีพฤติกรรมรังแก กดขี่ หรือขัดขวางการเดินทางของตัวเอก

ผู้ให้ (Donor) เป็นผู้ทดสอบตัวเอกและมอบของวิเศษหรือตัวช่วยที่จำเป็นในการเดินทาง

ผู้ช่วยเหลือลึกลับ (Magical Helper) ผู้เข้ามาช่วยเหลือหลังจากตัวเอกผ่านการทดสอบ

ของรางวัล (Prize) สิ่งที่ตัวเอกได้รับจากความสำเร็จ อาจเป็นคู่รัก มรดก หรือความยอมรับในสังคม

พระบิดาของเจ้าหญิง (Dispatcher) มักเป็นผู้มอบหมายภารกิจหรือตั้งเป้าหมายให้ตัวเอก

ผู้ส่งข่าว (Herald) ตัวละครที่แจ้งข่าว หรือกระตุ้นให้ตัวเอกเริ่มการเดินทาง

ตัวเอกตัวปลอม (False Hero) ผู้แสวงหาความดีความชอบจากการกระทำของตัวเอก

การจำแนกบทบาทเช่นนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้เข้าใจโครงสร้างของนิทานแต่ละเรื่องได้ดีขึ้น แต่ยังเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม เพราะช่วยให้เห็นรูปแบบการจัดวางตัวละครและการดำเนินเรื่อง

ท้องถิ่นกับบริบทของแต่ละสังคม ตัวอย่างเช่น แม้ตัวเอกในแต่ละประเทศจะมีชื่อและบุคลิกแตกต่างกัน แต่บทบาทเหยื่อที่ได้รับชัยชนะจากความดีงาม มักปรากฏอย่างต่อเนื่อง สะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรมร่วม เช่น ความอดทน ความกตัญญู หรือความเชื่อในความยุติธรรม

4.1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดของวลาดิมีร์ พร็อพพ์ ไม่เพียงมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งในวงการคติชนวิทยารัสเซียเท่านั้น แต่ยังได้รับการนำไปประยุกต์ใช้ในงานวิจัยทั่วโลก ทั้งในบริบทของการศึกษานิทานพื้นบ้าน การเล่าเรื่องในสื่อร่วมสมัย และการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น ในบริบทประเทศไทย สุภัฏญาโสภี ใจกล้า (Chaiklam, 2021) ศึกษา นิทานชาดกฉบับกรมวิชาการ (นิทานคติธรรมทางพระพุทธศาสนาในบริบทไทย) ตามแนวคิดโครงสร้างนิทานของพร็อพพ์ ผลการวิเคราะห์พบว่า โครงเรื่องของนิทานชาดกไทยมีลักษณะต่างจากนิทานพื้นบ้านรัสเซียที่พร็อพพ์เคยศึกษาอยู่หลายประการ โดยเฉพาะเป้าหมายเชิงคุณธรรมของเรื่อง นิทานชาดกถูกแต่งขึ้นเพื่อสั่งสอนศีลธรรมเรื่องผลร้ายของความประพฤติไม่ดี จึงมักนำเสนอพฤติกรรมไม่ดีของตัวละครมากกว่าจะเน้นพฤติกรรมที่ดีงาม อย่างไรก็ตาม แม้นิทานไทยจะเน้นเป้าหมายด้านศีลธรรมและมีโครงสร้างเปิดเรื่องเฉพาะตน แต่ฟังก์ชันสำคัญของพร็อพพ์ เช่น การออกเดินทาง การเผชิญตัวร้าย และการได้รับรางวัล ยังปรากฏอย่างชัดเจน

ในแวดวงตะวันตก การศึกษาโดย Henderson-Nichol (1981) ได้แสดงให้เห็นว่า นิทานยุโรปตะวันตกและนิทานของชนพื้นเมืองอเมริกันต่างก็มีโครงสร้างสอดคล้องกับฟังก์ชันของพร็อพพ์อย่างมีนัยสำคัญ แม้นิทานจะมาจากบริบทวัฒนธรรมที่ต่างกันโดยสิ้นเชิง แต่ก็ยังสามารถถอดรหัสโครงสร้างเรื่องเล่าได้ภายใต้หลักการเดียวกัน แม้มีงานวิจัยหลากหลายที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของทฤษฎีพร็อพพ์ในการวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านจากหลายวัฒนธรรม แต่ช่องว่าง

สำคัญยังคงอยู่ในด้านของงานเปรียบเทียบระหว่างนิทานจากภูมิภาคต่าง ๆ ภายใต้กรอบวิเคราะห์เดียวกันอย่างเป็นระบบ

4.2 ความหลากหลายของซินเดอเรลล่าในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ซินเดอเรลล่าเป็นนิทานที่ได้รับความนิยมและมีอิทธิพลต่อผู้คนทั่วโลกมาอย่างยาวนาน เรื่องราวได้สะท้อนให้เห็นถึงแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์ที่ผู้คนทุกชาติทุกภาษาสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้ ความโดดเด่นของนิทานเรื่องนี้คือการที่สามารถปรับเปลี่ยนและผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ เกิดเป็นเรื่องราวที่แตกต่างแต่มีเค้าโครงเรื่องร่วมกัน ในวัฒนธรรมเอเชียนั้น เรื่องเล่าที่คล้ายคลึงกับเรื่องซินเดอเรลล่าที่เก่าแก่ที่สุดคือ "เย่เชิน" (Yeh-Shen) จากประเทศจีน ซึ่งนักวิชาการเชื่อว่าเป็นต้นแบบของซินเดอเรลล่าในภูมิภาคเอเชีย ตามการอ้างอิงของ Mair (2005) เรื่องราวนี้ได้แพร่กระจายและถูกดัดแปลงไปตามวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั่วทั้งภูมิภาค แม้จะมีความแตกต่างในรายละเอียด แต่โครงเรื่องหลักของซินเดอเรลล่ายังคงมีแก่นสำคัญที่เหมือนกัน นั่นคือการนำเสนอเรื่องราวของตัวละครเอกที่มีจิตใจดีงามแต่ต้องเผชิญกับการกดขี่จากครอบครัวเลี้ยง ในขณะที่บทบาทของพ่อมักจะขาดหายไปหรือแสดงความเพิกเฉยต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม ตัวละครเอกจะได้รับความช่วยเหลือจากผู้ที่ทักขวิเศษที่ทำให้ความฝันของเธอเป็นจริง

ในบริบทของภูมิภาคอาเซียน พบว่าในหลายประเทศ อาทิ ไทย ลาว เวียดนาม กัมพูชา อินโดนีเซีย เมียนมา และฟิลิปปินส์ มีนิทานพื้นบ้านที่มีโครงเรื่องและองค์ประกอบหลายประการสอดคล้องกับนิทานซินเดอเรลล่า แต่ได้มีความแตกต่างในด้านรายละเอียดของเนื้อเรื่อง โดยจะสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของแต่ละประเทศ โดยสะท้อนผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งฉากและสถานที่ เครื่องแต่งกาย ลักษณะของตัวละคร ฉาก ตลอดจนรูปแบบการลงโทษที่ปรากฏในเรื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีต่อการเล่าเรื่องและการถ่ายทอดคุณค่าทางสังคม

อนึ่ง การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้อาศัยวรรณกรรมฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษ เป็นแหล่งข้อมูลหลักในการวิเคราะห์เนื้อหา โดยได้รวบรวมจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ อาทิ บทความวิชาการที่กล่าวถึงนิทานพื้นบ้านในแต่ละประเทศ ตลอดจนฉบับนิทานที่มีการเผยแพร่ในรูปแบบออนไลน์ ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ในระดับสากล ทั้งนี้ แม้การใช้อ้างอิงจะเปิดโอกาสให้สามารถเปรียบเทียบเรื่องเล่าจากหลากหลายบริบทวัฒนธรรมได้ในเชิงโครงสร้าง แต่ก็ย่อมนำมาซึ่งข้อจำกัดบางประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเข้าถึงนิทานวรรณกรรมดั้งเดิม รวมถึงความละเอียดอ่อนของภาษาในบริบทต้นฉบับ

5. ผลที่ได้จากกระบวนการวิเคราะห์วรรณกรรม

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดโครงสร้างนิทานพื้นบ้านของ วลาดิมีร์ พร็อพพ์ (Propp, 1968) เพื่อวิเคราะห์ฟังก์ชันและบทบาทตัวละคร ในนิทานจาก 6 ประเทศในอาเซียน ได้แก่ ไทย เวียดนาม ลาว อินโดนีเซีย กัมพูชา และฟิลิปปินส์ โดยมุ่งเน้นการเปรียบเทียบระหว่างเรื่องในประเทศต่าง ๆ เพื่อช่วยเผยให้เห็นถึงจุดที่แตกต่างและคล้ายคลึงกัน ซึ่งมีความสำคัญในการเข้าใจคุณค่า ความเชื่อ และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ

จากการวิเคราะห์พบว่า แม้นิทานแต่ละเรื่องจะมีรายละเอียดเฉพาะถิ่นที่ต่างกัน แต่กลับมีโครงสร้างเรื่องที่คล้ายคลึงกันอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับ 31 ฟังก์ชันที่พร็อพพ์เสนอ โดยเฉพาะในลำดับสำคัญ เช่น (1) การที่ตัวเอก ถูกกลั่นแกล้ง (Absentation, villainy) (2) การได้รับความช่วยเหลือจากผู้วิเศษ (Magical agent) และ (3) การลงโทษผู้ร้ายพร้อมรับรางวัล (Punishment, wedding/reward) ซึ่งแสดงถึงความมั่นคงของโครงสร้างนิทานแม้จะต่างวัฒนธรรมกันก็ตาม ตัวอย่างเช่น ตัวเอกทุกเรื่องล้วนผ่านการทดสอบหรือความทุกข์ยาก (Ordeal) จากผู้กระทำร้ายซึ่งอยู่ในรูปของแม่เลี้ยงหรือลูกเลี้ยง (Villain) และได้รับรางวัลเชิงสัญลักษณ์หรือวัตถุ เช่น การแต่งงานกับเจ้าชาย หรือการกลับคืนสู่สถานะทางสังคมที่สูงขึ้น (Prize)

นอกจากนี้ องค์ประกอบของนิทานเรื่องต่าง ๆ ผู้ศึกษาพบว่า นิทานแต่ละเรื่องมีโครงสร้างการดำเนินเรื่องที่คล้ายคลึงกัน โดยสรุปองค์ประกอบของเรื่องได้ ดังนี้

1) **ตัวเอก (Hero)** มักเป็นเด็กหญิงที่กำลังหาแม่ และถูกระงับหรือถูกกดขี่จากคนในครอบครัวใหม่ โดยตัวเอกทำหน้าที่เป็นผู้แสวงหา (Seeker) ที่ต้องเผชิญอุปสรรคและพิสูจน์ความดี ความอดทน หรือความกล้าหาญ ก่อนจะได้รับรางวัล เช่น การแต่งงานกับเจ้าชายหรือการได้รับการยอมรับในสังคม

2) **ตัวโกง (Villain)** ได้แก่แม่เลี้ยงและลูกสาว ซึ่งทำหน้าที่ขัดขวางหรือกลั่นแกล้งตัวเอกอย่างต่อเนื่อง บางเรื่องพ่อของตัวเอกเองก็มีบทบาทสนับสนุนความอยุติธรรมทางอ้อม

3) **ผู้ให้ (Donor)** ตัวละครที่ทดสอบตัวเอกและมอบสิ่งวิเศษหรือคำแนะนำในการดำเนินเรื่อง ซึ่งอาจเป็นจิตวิญญาณของแม่ผู้ล่วงลับ เทพเจ้า หรือสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ เช่น ปลาบู่ทอง เต่า หรือจระเข้

4) **ผู้วิเศษอุปถัมภ์ (Magical Helper)** ตัวช่วยที่มีกปรากหลังตัวเอกผ่านการทดสอบจากผู้ให้ เช่น พลังเวทมนตร์หรือสัตว์พิเศษ ที่ช่วยให้ตัวเอกสามารถไปงานหรือหลบหนีจากอุปสรรคได้สำเร็จ

5) **ของรางวัล (Prize)** ผลลัพธ์จากการฟันฝ่าอุปสรรค เช่น การได้แต่งงานกับเจ้าชาย หรือการได้สถานะใหม่ในสังคม ซึ่งเป็นเป้าหมายสุดท้ายของการเดินทางในโครงเรื่อง

6) **ผู้มอบภารกิจ (Dispatcher)** ในนิทานบางเรื่อง ไม่มีตัวละครนี้อย่างชัดเจน แต่หน้าที่นี้มักถูกทดแทนด้วยสถานการณ์บีบบังคับ เช่น การถูกกลั่นแกล้งหรือคำสั่งของกษัตริย์ที่เปิดโอกาสให้ตัวเอกได้พิสูจน์ตน

7) **ผู้ส่งข่าว (Herald)** เหตุการณ์หรือข่าวสารที่กระตุ้นให้ตัวเอกออกเดินทาง เช่น การประกาศงานเลี้ยง การทำประลอง หรือพรหมลิขิตที่นำพาให้ตัวเอกได้พบกับผู้ช่วย

8) ตัวเอกตัวปลอม (False Hero) ลูกสาวของแม่เลี้ยง ซึ่งมักพยายามสวมบทบาทแทนตัวเอก เช่น พยายามแต่งงานกับเจ้าชาย หรือแอบอ้างความดีความชอบจากการกระทำของตัวเอก

Table 1 สรุปฟังก์ชันที่พบในนิทาน 6 เรื่องในกลุ่มประเทศอาเซียน (ชุดที่ 1)

ฟังก์ชันของ Propp	ไทย	เวียดนาม	ลาว
Absentation การสูญหาย (บุคคล)	มารดาถึงแก่กรรม ตัวเอกเข้าสู่บริบท ใหม่	มารดาถึงแก่กรรม ตัวเอกเข้าสู่บริบท ใหม่	มารดาถึงแก่ กรรม ตัวเอกเข้า สู่บริบทใหม่
Villainy (ความชั่วร้าย)	ตัวเอกเผชิญการกดขี่และการใช้ความ รุนแรงจากแม่เลี้ยง และพี่เลี้ยง จนถึงแก่ กรรม	ตัวเอกเผชิญการกดขี่ และการใช้ความ รุนแรงจากแม่เลี้ยง และพี่เลี้ยง จนถึงแก่ กรรม	ตัวเอกเผชิญการ กดขี่และการใช้ ความรุนแรงจาก แม่เลี้ยงและพี่ เลี้ยง จนถึงแก่ กรรม
Magical Agent (ตัวช่วยวิเศษ)	มารดากลับมาเกิดใน รูปแบบต่าง ๆ กัน และถูกช่วยชุบชีวิต ตัวเอกเป็นนก และ กลับมาเป็นหญิงสาว อีกครั้งหนึ่ง	ได้รับความช่วยเหลือ จากเทพเจ้า และได้ กลับมาเกิดใหม่ และ ได้กลายร่างกลับเป็น หญิงสาวอีกครั้งหนึ่ง	มารดากลับมา เกิดในรูปแบบ ต่าง ๆ และมี ส่วนช่วยให้ตัว เอกได้พบกับ กษัตริย์ (คนรัก)
Punishment	แม่เลี้ยงถูกลงโทษ แต่ตัวเอกให้อภัย	ตัวเอกฆ่าพี่เลี้ยงของ ตนและส่งเนื้อของพี่	กษัตริย์ฆ่าพี่เลี้ยง และส่งเนื้อไป

ฟังก์ชันของ Propp	ไทย	เวียดนาม	ลาว
(การลงโทษตัวร้าย)		เลี้ยงให้แม่เลี้ยง ทำให้แม่เลี้ยงซื่ออกเสียชีวิต	ให้กับพ่อแม่ของนาง พ่อและแม่เลี้ยงของตัวเอก ถูกธรณีสูบ
Wedding (การแต่งงานหรือได้รับรางวัล)	ตัวเอกและตัวร้ายอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข	ตัวเอกได้พบรักกับคนรักของตนอีกครั้ง	ตัวเอกกลับชาติมาเกิดและพบกับคนรักอีกครั้ง

Table 2 สรุปฟังก์ชันที่พบในนิทาน 6 เรื่องในกลุ่มประเทศอาเซียน (ชุดที่ 2)

ฟังก์ชันของ Propp	อินโดนีเซีย	กัมพูชา	ฟิลิปปินส์
Absentation การสูญหาย (บุคคล)	มารดาถึงแก่กรรม ตัวเอกเข้าสู่บริบทใหม่	มารดาถึงแก่กรรม ตัวเอกเข้าสู่บริบทใหม่	มารดาถึงแก่กรรม ตัวเอกเข้าสู่บริบทใหม่
Villainy (ความชั่วร้าย)	ตัวเอกเผชิญการกดขี่และการใช้ความรุนแรงจากแม่เลี้ยงและพี่เลี้ยง จนถึงแก่กรรม	ตัวเอกเผชิญการกดขี่และการใช้ความรุนแรงจากแม่เลี้ยงและพี่เลี้ยง จนถึงแก่กรรม	ตัวเอกเผชิญการกดขี่และการใช้ความรุนแรงจากแม่เลี้ยงและพี่เลี้ยง

ฟังก์ชันของ Propp	อินโดนีเซีย	กัมพูชา	ฟิลิปปินส์
Magical Agent (ตัวช่วยวิเศษ)	จระเข้แก่เป็น ผู้ช่วยตัวเองให้ ผ่านอุปสรรคและ ช่วยชุบชีวิตตัวเอง	มีสิ่งวิเศษช่วยเหลือ แต่ไม่ระบุว่าเป็น อะไร อีกทั้งมีไก่เป็น สิ่งวิเศษที่ช่วยตัวเอง ทำภารกิจให้สำเร็จ	ตัวเองได้รับความ ช่วยเหลือจาก เทพารักษ์ป่า
Punishment (การลงโทษตัว ร้าย)	ตัวร้ายถูกฆ่าโดย จระเข้แก่ จระเข้ แก่สั่งจระเข้ทุกตัว ให้กินตัวร้ายหาก พบเห็นอีก ตัวร้าย จึงหนีไปไม่ถูกพบ อีกเลย	ตัวร้ายและพ่อของตัว เอกถูกเนรเทศ	ตัวร้ายถูกเนรเทศ
Wedding (การแต่งงาน หรือ ได้รับรางวัล)	ไม่ได้ระบุชัดเจน แต่คาดว่าตัวเอง ได้อยู่ร่วมกับคน รักอีกครั้ง	ตัวเองอยู่กับคนรัก อย่างมีความสุข	ตัวเองแต่งงาน และอยู่กับคนรัก อย่างมีความสุข

อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาสังเกตได้ว่ารายละเอียดของนิทานแต่ละประเทศ
ได้มีการสอดแทรกสิ่งของเครื่องใช้ รวมทั้งพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เข้ากันกับวัฒนธรรม
ของตนเอง ดังจะยกตัวอย่างต่อไปนี้

5.1 ไทย: ปลาบู่ทอง (Kao and The Golden Fish)

นิทานปลาบู่ทอง สะท้อนโลกทัศน์แบบไทยที่ผสมผสานความเชื่อเรื่องวิญญาณ การกลับชาติมาเกิด และคุณธรรมแบบพุทธเข้าด้วยกันอย่างแนบเนียน การที่ชนิษฐาผู้เป็นแม่กลับมาก่อเกิดเป็นปลาบู่ทองเพื่อดูแลลูก สะท้อนแนวคิดแบบศาสนาผี (Animism) ซึ่งเชื่อว่าวิญญาณสามารถกลับมาเยี่ยมญาติได้ โดยเฉพาะผู้ที่มีบุญหรือทำความดีไว้ในอดีต (Phat, 2019) ความเชื่อนี้พบได้ในหลายสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ให้ความเคารพต่อสิ่งมีชีวิตและธรรมชาติ ในฐานะสื่อกลางของวิญญาณ เช่น ต้นโพธิ์หรือมะเขือเปราะ ซึ่งในนิทานก็ปรากฏเป็นที่สถิตใหม่ของวิญญาณแม่

มะเขือเปราะในวัฒนธรรมไทยไม่ได้เป็นเพียงพืชสวนครัว แต่ยังใช้ในพิธีกรรมพื้นบ้าน เช่น การขอเลขจากผู้ตาย ความเชื่อเช่นนี้ชี้ให้เห็นมุมมองแบบไทยที่มองสิ่งของธรรมชาติเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงระหว่างโลกนี้กับโลกวิญญาณ (Phat, 2019)

ขณะเดียวกัน ตัวละครเอี้ยยังเป็นตัวแทนของคุณธรรมแบบพุทธ ไม่เพียงเปี่ยมด้วยความกตัญญู หากยังโอบกอดศัตรูในท้ายที่สุด การยกโทษให้นางอ้ายและครอบครัว แทนที่จะลงโทษ สะท้อนคุณค่าของเมตตาและอโหสิกรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สังคมไทยยึดถือ กล่าวโดยรวม นิทานปลาบู่ทองจึงมิใช่เพียงเรื่องเล่า หากเป็นภาพสะท้อนวัฒนธรรมไทยที่หลอมรวมความเชื่อพื้นบ้านกับหลักศาสนา ถ่ายทอดคติชีวิต ความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติ และคุณธรรมอันประณีตไว้ในโครงเรื่องอย่างกลมกลืน

5.2 เวียดนาม: เต็มก้าม (Tam and Cam)

นิทานเต็มก้ามของเวียดนามสะท้อนให้เห็นความซับซ้อนของคุณธรรมและความยุติธรรมในบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่น แม้พระพุทธศาสนาจะมีอิทธิพลสูงในสังคมเวียดนาม แต่การที่ตัวเอกอย่างเต็มเลือกตอบโต้ด้วยความรุนแรง ตั้งแต่การสังหารก้ามด้วยน้ำเดือด ไปจนถึงการแปรศพของก้ามให้เป็นเครื่องปรุงรสคัน

แก้แม่เลี้ยง สะท้อนแนวคิดเรื่องกรรมสนองกรรม ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อเรื่องนรกเดือด (Naraka) ในพุทธมหายาน (Acevedo, 2020)

นอกจากนี้ บทบาทของพระพุทธเจ้าในเรื่องยังแสดงให้เห็นภาพลักษณ์แบบพุทธมหายานพื้นบ้านของเวียดนามที่ใกล้ชิดประชาชน เป็นผู้มอบความช่วยเหลือ เช่น รongเท้า หรือการชี้แนะให้แก่กระดุกปลา แต่ไม่ได้ห้ามปรามการล้างแค้นของเดิม ซึ่งอาจตีความได้ว่าเป็นพลังแห่งความเมตตาที่ไม่ขัดขวางกรรมขณะเดียวกัน การที่เดิมกลับมาเกิดหลายครั้งในรูปของนก ต้นไม้ และผลไม้ ก่อนจะกลับคืนสู่ร่างเดิมและตอบโต้ศัตรู สะท้อนความเชื่อดั้งเดิมของเวียดนามที่ผสานความเชื่อเรื่องวิญญาณ บรรพบุรุษ และการเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งใช้เป็นกลไกในการทวงคืนความยุติธรรมมากกว่าการแสดงความแค้นส่วนตัว (Bich Thuy, 2020)

5.3 ลาว: นางเต่าทองคำ (Aong-Kam golden turtle)

นิทานนางเต่าทองคำของลาวสะท้อนความเชื่อดั้งเดิมที่ผสมผสานระหว่างพุทธศาสนาแบบเถรวาทกับความเชื่อพื้นบ้าน โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผีวิญญาณ และการเวียนว่ายตายเกิด ตัวอย่างที่ชัดเจนคือฉากที่แม่เลี้ยงแสร้งว่าถูกผีเข้าสิงเพื่อให้พ่อฆ่าเต่า ที่แท้จริงคือแม่ของตัวเอก ซึ่งแสดงถึงคิดว่าผีสามารถมีอิทธิพลต่อการกระทำของมนุษย์ (Bich Thuy, 2020) อีกทั้งการที่แม่กลับมาในรูปเต่า และต่อมาเป็นตัวโนรี ยังสะท้อนความศรัทธาต่อต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ในวัฒนธรรมลาว ซึ่งต้นไม้ถือเป็นสัญลักษณ์ทางธรรมของพระพุทธเจ้าคล้ายกับวัฒนธรรมไทย ตอนจบของเรื่อง เจ้าชายลงโทษน้องสาวต่างแม่ของนางเอกอย่างเด็ดขาด และมีการส่งเนื้อของเธอผสมกับปลาร้า ไข่ให้พ่อแม่เลี้ยงรับประทาน ซึ่งไม่เพียงแต่นั่นความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ แต่ยังสะท้อนวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นของชาวลาวที่นิยมบริโภคอาหารหมัก เช่น ปลาร้า

ส่วนบทลงโทษสุดท้ายที่ธรณีสูบพ่อแท้ ๆ และแม่เลี้ยง สะท้อนความเชื่อเกี่ยวกับพลังธรรมชาติที่ทำหน้าที่ลงโทษผู้กระทำความผิด และเป็นแนวคิดเรื่องกรรมที่สังคมเชื่อว่าธรรมชาติจะเป็นผู้จัดการเองโดยไม่ต้องพึ่งการลงโทษของมนุษย์ (Bich Thuy, 2020) อย่างไรก็ตาม ตัวเอกในเรื่องนี้ไม่ได้กลับมาหลังจากความตาย

เหมือนในนิทานเรื่องอื่น อันอาจตีความได้ว่า เป็นการแสดงแนวคิดแบบพุทธเถรวาทที่เน้นการปล่อยวางและไม่ยึดติดกับการทวงคืนความยุติธรรมด้วยตนเอง

5.4 อินโดนีเซีย: The Gift of the crocodile: A Cinderella Story

นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวอินโดนีเซีย โดยเฉพาะในหมู่เกาะโมลุกกะ ที่มองว่าธรรมชาติมีจิตวิญญาณและมีบทบาทเชิงจริยธรรม ในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ ตัวละครจะเข้าในนิทานเรื่องนี้ไม่ได้เป็นเพียงสัตว์ร้ายตามภาพจำของตะวันตก แต่กลับถูกนำเสนอในฐานะ จระเข้แบบอัครบุรุษ (Benevolent crocodile archetype) เป็นผู้พิทักษ์แห่งแม่น้ำ และมีสถานะเป็นผู้อาวุโส หรือผู้มีคุณธรรมซึ่งสามารถลงโทษและมอบรางวัลได้ตามเจตนาและความประพฤติของตัวละครมนุษย์ (Boomgaard, 2007)

การที่ตัวเอกอย่างตามารา ได้รับความช่วยเหลือจากจระเข้และแม่น้ำ เกิดจากความเคารพที่เธอมีต่อธรรมชาติ ซึ่งแสดงถึงโลกทัศน์ของชาวอินโดนีเซีย ที่เชื่อว่ามนุษย์ควรอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างกลมกลืน ไม่ใช่ในเชิงครอบครองหรือเอาชนะ แต่ในฐานะพันธมิตรทางจิตวิญญาณและจริยธรรม (Boomgaard, 2007) ตรงกันข้าม ตัวละครแม่เลี้ยงและลูกสาวที่พุดจาไม่ให้เกียรติหรือแสดงความโลภกลับถูกลงโทษโดยธรรมชาติ สะท้อนแนวคิดที่ว่า ธรรมชาติสามารถเป็นผู้พิพากษาได้โดยไม่ต้องพึ่งกฎหมายของมนุษย์

5.5 กัมพูชา: Angkat: The Cambodian Cinderella

นิทานเรื่องนี้มีความโดดเด่นที่เวลานั้นไม่ได้ปรากฏเป็นแค่สัตว์เลื้อยในชีวิตประจำวัน หากแต่มีบทบาทคล้ายแม่ทูนหัว ที่คอยให้คำปรึกษาและมอบของวิเศษให้กับนางเอก ซึ่งแตกต่างจากเทพธิดาในนิทานตะวันตก วัวจึงกลายเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ ที่มีสติปัญญาและเป็นผู้นำทางชีวิตจิตใจ (Levy, 2000) บทบาทของวัวในนิทานสะท้อน คติชนและวิถีชีวิตของชาวกัมพูชา ที่มีวัวเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเกษตรกรรมมาอย่างยาวนาน วัวในวัฒนธรรมกัมพูชามีค่าสูงทั้งในฐานะแรงงานและทรัพย์สิน แต่ในนิทานนี้ วัวกลับกลายเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์และจิตวิญญาณ

ของแม่แท้ ๆ ของนางเอกที่กลับชาติมาเกิด เพื่อช่วยเหลือลูกสาวผู้ตกทุกข์ได้ยาก แสดงให้เห็นความเชื่อเรื่อง การเวียนว่ายตายเกิดและความผูกพันของบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อแบบพุทธเถรวาทที่มีลักษณะร่วมกับลัทธิผีบรรพบุรุษ ในกัมพูชา

5.6 ฟิลิปปีนส์: Abadeha: The Philippine Cinderella

นิทานเรื่องนี้สะท้อนคติความเชื่อและวิถีชีวิตของชาวฟิลิปปินส์ ผ่านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และโลกวิญญาณ ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ การที่แม่เลี้ยงข่มขู่ Abadeha ว่าจะใช้หางปลากระเบนแทง ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อพื้นบ้านของฟิลิปปินส์ที่ว่า buntot pagi หรือหางปลากระเบนมีพลัง ในการขจัดวิญญาณชั่วร้ายและใช้เป็นอาวุธพื้นเมืองอย่างแพร่หลายในชุมชนชายฝั่ง (Jocano, 1975) อีกทั้งการปรากฏของเทพารักษ์แห่งป่า (Spirit of the Forest) ที่มาช่วยเหลือตัวเอกในยามลำบาก แทนที่จะเป็นนางฟ้าแบบตะวันตก สะท้อนความเชื่อเรื่อง diwata หรือวิญญาณธรรมชาติที่มีอำนาจปกป้องรักษา ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของศาสนาและพิธีกรรมพื้นเมืองฟิลิปปินส์ก่อนการเผยแผ่ คริสต์ศาสนา

นอกจากนี้ สัตว์วิเศษอย่าง Sarimanok ซึ่งเป็นนกในตำนานของชนเผ่า มารานาในเกาะมินดาเนา สื่อถึงโชคลาภ ความศักดิ์สิทธิ์ และการเชื่อมโยงระหว่าง โลกมนุษย์กับโลกวิญญาณ โดยมีการใช้ภาพนกชนิดนี้ในศิลปวัตถุและพิธีกรรม ของกลุ่มมุสลิมพื้นเมืองอย่างกว้างขวาง (Almario, 2010) ในอีกด้านหนึ่ง ต้นไม้ ศักดิ์สิทธิ์ที่ออกเครื่องประดับให้ Abadeha นั้นสามารถตีความได้ว่าเป็น ต้นบาลาเต้ (Balete tree) ซึ่งชาวฟิลิปปินส์เชื่อว่าเป็นที่สถิตของวิญญาณหรือ engkanto และ มักหลีกเลี่ยงการปลูกไว้ใกล้บ้าน (Nair, n.d.)

6. อภิปรายและสรุปผล

จากการศึกษานิทานพื้นบ้านที่มีโครงเรื่องคล้ายคลึงกับซินเดอเรลล่าจาก 6 ประเทศในอาเซียน ได้แก่ ไทย เวียดนาม ลาว อินโดนีเซีย กัมพูชา และฟิลิปปินส์ พบว่านิทานแต่ละเรื่องมีโครงเรื่องหลักคล้ายคลึงกัน ซึ่งมีตัวละครเอกเป็นเด็กหญิงกำพร้าที่ถูกกระทำจากแม่เลี้ยงและลูกติดของแม่เลี้ยง แต่ด้วยความเพียร ความดี และความช่วยเหลือจากสิ่งวิเศษ (ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละวัฒนธรรม) ตัวเอกจึงได้รับความสุขสมหวัง ขณะที่ฝ่ายที่กระทำความชั่วจะได้รับผลแห่งกรรมหรือบทลงโทษในท้ายเรื่อง เมื่อพิจารณาเนื้อเรื่องแล้วจะเห็นว่าแต่ละประเทศจะมีการปรับรายละเอียดปลีกย่อยในเนื้อหา

ประเด็นสำคัญที่ปรากฏในนิทานเหล่านี้ คือการสะท้อนให้เห็นถึงรากวัฒนธรรมร่วมกันของประเทศกลุ่มอาเซียน โดยเฉพาะบริบทของสังคมเกษตรกรรม ที่ปรากฏผ่านสัญลักษณ์ของการทำนา หาลา หรือการประกอบอาหารจากวัตถุดิบท้องถิ่น เช่น ข้าวในนิทานกัมพูชา ปลาในนิทานลาว หรือการตกปลาแข่งกันระหว่างตัวเอกกับลูกเลี้ยงในกัมพูชา ทั้งหมดนี้มีข้อเพียงฉากประกอบ แต่เป็นหลักฐานที่บ่งชี้ถึงฐานเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของผู้คนในภูมิภาคที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก

อีกมิติหนึ่งที่เชื่อมโยงนิทานเหล่านี้ไว้ด้วยกันคือ อิทธิพลของศาสนา ไม่ว่าจะเป็นพุทธศาสนาแบบเถรวาทในไทย ลาว และกัมพูชา หรือพุทธมหายานในเวียดนาม รวมทั้งความเชื่อพื้นบ้านในฟิลิปปินส์ ศาสนาในที่นี้มิได้แสดงออกโดยตรงผ่านคำสอน หากแต่ปรากฏผ่านโครงสร้างของการลงโทษและการไถ่บาป เช่น ภาพการถูกต้มในนรกในเวียดนาม การถูกธรณีสูบในลาว หรือการถูกเนรเทศไปอยู่ลานไกในฟิลิปปินส์ ซึ่งล้วนสะท้อนแนวคิดเรื่องกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ฝังอยู่ในจิตสำนึกของสังคม

สิ่งที่เด่นชัดอีกประการคือ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และวิญญาณธรรมชาติที่ปรากฏในหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นวิญญาณของแม่ในไทย เทพารักษ์ในป่าในฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ในลาวและกัมพูชา หรือสัตว์วิเศษ

เช่น จระเข้ในอินโดนีเซีย และ Sarimanok ในฟิลิปปินส์ สิ่งเหล่านี้มิใช่เพียงองค์ประกอบเหนือจริง แต่สะท้อนระบบจักรวาลวิทยา (Cosmology) ของชาวอาเซียนที่มองโลกเป็นสภาวะร่วมของมนุษย์ วิญญาณ และธรรมชาติ ซึ่งอยู่ในความสัมพันธ์เชิงคุณธรรม กล่าวคือ มนุษย์จะอยู่รอดได้ด้วยการเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อาศัยอยู่ในต้นไม้ ป่าเขา หรือแม่น้ำ โดยเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้มีเจตจำนงและอำนาจในการให้คุณหรือโทษได้

อย่างไรก็ตาม แม้นิทานจะมีรากร่วมในระดับโครงสร้าง แต่ก็มีความแตกต่างกันในรายละเอียดที่สะท้อนบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น เช่น ตัวเอกในเวียดนามที่เลือกแก้แค้นแม่เลี้ยงอย่างรุนแรง สะท้อนแนวคิดกรรมสนองกรรมในพุทธมหายานที่ไม่จำเป็นต้องมีผู้ไกลเกลี่ย หรือการที่ตัวเอกในลาวไม่ได้กลับมามีชีวิตใหม่เหมือนนิทานเรื่องอื่น อาจสื่อถึงการยอมรับในวัฏจักรของชีวิตและการปล่อยวาง ขณะที่ในอินโดนีเซีย ตัวเอกได้รับความช่วยเหลือจากจระเข้ซึ่งเป็นสัตว์ที่นำกล้วแต่กลับกลายเป็นผู้เมตตา แสดงถึงการพลิกภาพสัตว์ธรรมชาติให้กลายเป็นพันธมิตรของมนุษย์

วรรณกรรมเด็กเหล่านี้ไม่เพียงแค่ใช้เพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือทางการศึกษาที่มีค่า คุณครูสามารถนำเรื่องราวเหล่านี้ไปสอนในห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี และภาษา การศึกษาผ่านเรื่องราวเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้เด็ก ๆ ได้รับความรู้ความเข้าใจในด้านวัฒนธรรมอย่างแท้จริง แต่ยังช่วยให้พวกเขาพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และทักษะการเปรียบเทียบและตัดสินใจจากข้อมูลที่ได้รับ เนื่องจากผู้เรียนอยู่ในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ดังนั้นการทำความเข้าใจวัฒนธรรมอันหลากหลายของประเทศร่วมสมาชิกจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง การทำความเข้าใจวัฒนธรรมผ่านนิทานพื้นบ้านเป็นสิ่งที่ง่ายและสนุกสำหรับผู้เรียน เพราะมีการดำเนินเรื่องที่น่าสนใจ มีโครงเรื่องที่ง่ายไม่ซับซ้อน ความยาวของเนื้อหามีความเหมาะสมกับผู้เรียน

นอกจากนี้ การเลือกเรื่องของนิทานตามเนื้อหาที่มีความคล้ายคลึงกัน จะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการเทียบวิเคราะห์ได้ง่ายขึ้น สามารถมองเห็น ความเหมือนและความแตกต่าง รวมทั้งอาจเกิดการศึกษาต่อไปถึงที่มาต้นกำเนิด ของต้นแบบนิทานซินเดอเรลล่าได้ อีกทั้งเมื่อคุณครูได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ วัฒนธรรมแฝงของนิทานดังกล่าว ก็จะสามารถแนะนำและเป็นผู้ช่วยสนับสนุน (Facilitator) ให้นักเรียนสามารถฝึกคิด วิเคราะห์นิทานนั้น ตามประเด็นวิเคราะห์ วัฒนธรรมได้ถูกต้องอีกด้วย นอกจากนี้แล้ว การเลือกนิทานที่นักเรียนมีองค์ความรู้ เดิมอยู่แล้ว นั่นคือ ซินเดอเรลล่า มาใช้เป็นแม่แบบในการคัดเลือกนิทานอื่น ๆ ในประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีลักษณะแม่แบบเดียวกัน ย่อมทำให้นักเรียนได้ ต่อยอดความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ได้ง่ายขึ้นด้วย คุณครูสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียน โดยสามารถนำเนื้อหา นิทานทั้ง 6 เรื่องที่ได้มีการแปลเป็นภาษาอังกฤษ ไปใช้ในรายวิชาการอ่านเขียน ภาษาอังกฤษได้ ซึ่งนอกจากจะได้รับความรู้เรื่องทักษะการอ่านแล้ว นักเรียนยังได้ เรียนรู้และทำความเข้าใจ รวมไปถึงตระหนักเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่หลากหลาย ในกลุ่มประเทศอาเซียนอีกด้วย โดยคุณครูอาจมีการจัดกิจกรรมหลังการอ่านนิทาน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้วิเคราะห์ความเหมือนและความต่างของนิทาน แต่ละเรื่อง รวมทั้งสร้างสรรค์นิทานเรื่องใหม่ ๆ ให้เข้ากับบริบทในปัจจุบัน และ ร่วมกันนำเสนอ อภิปรายหน้าชั้นเรียนต่อไป

การวิจัยในอนาคตอาจรวมถึงการสำรวจนิทานพื้นบ้านจากประเทศ อาเซียนอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้รับการศึกษาอย่างละเอียด นอกจากนี้ อาจพิจารณา วิเคราะห์การตีความใหม่ของนิทานเหล่านี้ในสื่อสมัยใหม่ เช่น ภาพยนตร์ ละคร และการตูน เพื่อทำความเข้าใจว่าความเปลี่ยนแปลงในสังคมได้มีผลต่อการนำเสนอ เรื่องราวเหล่านี้อย่างไร

References

- Acevedo, A. (2020). *Vietnam's Cinderella story: Murder, reincarnation, and cannibalism*. Medium. <https://medium.com/heroines/vietnams-cinderella-story-murder-reincarnation-and-cannibalism-99ac16763fce>
- Almario, V. S. (2010). Locating the Filipino popular imagination in the age of globalization. *Procedia - Social and Behavioral sciences*, 2(5), 7316–7319. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.05.086>
- Bich Thuy, L. T. (2020). Similarities and differences between Vietnamese culture and Lao culture through the motif of building orphan characters in the magical fairy tales of Tam and cam and the Golden Turtle. *Revista de Investigaciones Universidad Del Quindío*, 32(2), 102–114. <https://doi.org/10.33975/riuq.vol32n2.460>
- Boomgaard, P. (2007). *Crocodiles and humans in Southeast Asia: Four centuries of co-existence and confrontation*. Environmental Challenges Across Asia Symposium, Center for International Studies, University of Chicago.
- Chaiklam, S. (2021). Jataka tales, Department of Academic edition: A study according to Vladimir Propp's structural theory. *The New Viridian Journal of Arts, Humanities and Social Sciences*, 1(5), 53–70. (In Thai)
- Coburn, J. R. (1998). *Angkat: The Cambodian Cinderella* (E. Flotte, Illus.). Shen's Books.
- Henderson-Nichol, A. (1981). *Vladimir Propp and the structural analysis of folktales: An application of the morphology of the folktale to fairy-tales from Perrault, the Brothers Grimm and*

- French and German folklore* (Unpublished doctoral dissertation). University of Alberta.
- Jocano, F. L. (1975). *Philippine Prehistory: An anthropological overview of the beginnings of filipino society and culture*. Philippine Center for Advanced Studies, University of the Philippines System.
- Lai, P. H. (2004). *Similarities and differences in some types of folk tales in Laos and Vietnam*. Social Sciences Publishing House.
- Levy, M. M. (2000). What if your Fairy Godmother were an ox?: The many cinderellas of Southeast Asia. *The Lion and the Unicorn*, 24(2), 173–187. <https://doi.org/10.1353/uni.2000.0019>
- Mair, V. H. (2005). The first recorded Cinderella story. In V. H. Mair, N. Steinhardt, & P. R. Goldin (Eds.), *Hawaii reader in traditional Chinese culture* (pp. 362–367). University of Hawaii Press.
- Marchetti, M. (2001). *Abadeha: The Philippine Cinderella* (F. de los Reyes, Illus.). Shen's Books.
- Ministry of Information and Culture. (1986). *Hom Nithan Phuenmuang Lao lem 1 (Collected Lao Folktales, volume 1)*. The National Research Institute of Lao Art and Culture.
- Nair, N. (n.d.). *Sarimanok: Bird of Good Fortune*. Mythlok. https://mythlok.com/sarimanok/?utm_source=chatgpt.com
- Nguyen, D. C. (1975). *Treasure of Vietnamese fairy tales*. Social Sciences Publishing House.
- Panyawuttikrai, P., et al. (2013). *Opening lives, reading neighbors*. [Online document]. Thailand Knowledge Park. <http://www.tkpark.or.th/stocks/extra/00137f.pdf> (in Thai)

- Phat, P. (2019). *A comparison of the Thai folktale “Pla Boo Thong” and the Khmer version “Morenmata”* [Master’s thesis, Mahasarakham University]. (in Thai)
- Propp, V. (1968). *Morphology of the Folktale*. University of Texas Press, Austin and London.
- Sierra, J., & Ruffins, R. (2000). *The gift of the Crocodile: A Cinderella story*. Simon & Schuster Books for Young Readers.
- Suwanpratest, O. (2016). An Analysis of the Prominent Cultural Values of Asian People through Similar Folktales. *International Journal of Social Science and Humanity*, 6(11), 836.
- Thompson, S. (1951). *The folktale* (2 ed.). Dryden
- Wang, X., & Hu, C. (2021). Similar archetypes and different narratives: A comparative study of Chinese “Yeh Hsien” and European Cinderella stories. *Neohelicon*, 48(1), 245–255. <https://doi.org/10.1007/s11059-020-00564-9>